

Maria Kananen

**Esinetutkimuksen kohteena bulgarialainen puupullo -
Esineen todelliset ja kuvitellut elämät**

Johdanto

Otetaan pieni, suhteellisen kevyt, puinen pullo. Kosketaan sen sileää pintaa. Katsotaan pullon pinnassa olevia haaleita maalauksia: nähdään ruusu, kukkakoristeita, sekä kirjoitus "BULGARIA". Käännetään pullo ja huomataan kukkaa muistuttava maalaus. Pullon reunoja kiertää myös itseään toistava, epätasaisen tuntuinen polttokuvio. Joku haluaa kuitenkin tietää pullon strategiset mitat. Pituus 10 cm, maksimileveys 4,6 cm, syvyys 2,5 cm.

Pullon voi myös avata. Pientä korkkia pyörittelemällä näemme pullon sisälle. Siellä on tiiviiksi rullaksi puristettu paperilappu. Ontto pullo myös tuoksuu vahvasti parfyymilta. Korkkia tarkastellessa voimme vielä huomata, että sen läpi kulkee reikä. Pullon pohjassa on puolestaan tarkkasilmäisimmille palanen lisätietoa. Siis pieni, ilmeisesti lyijykynällä kirjoitettu numero kaksi. Pohjan jälkien perusteella voimme myös päätellä, että pullo on lakattu.

Mikä on tämä äkkiseltään mystiseltä tuntuva puupullo? Onko ontossa pullossa säilytetty jotain? Miksi sen pinnassa lukee "BULGARIA"? Entä mistä sisältä kumpuava vahva tuoksu on peräisin? Näihin ja moneen muuhun kysymykseen pyrin vastaamaan tämän tutkielman avulla. Kyseessä on siis museologian teemaseminaariin liittyvä esinetutkimus. Jokaisen oppilaan piti valita jokin itselleen entuudestaan tuntematon esine ja selvittää siitä mahdollisimman paljon. Näkökulma tässä tutkielmassa on siis itse esineessä.

Tutkimuksen edetessä olen törmännyt erilaisiin ongelmiin. Itselleni pullo on päätynyt ystäväni kautta, sain sen siis lahjaksi. Ystäväni puolestaan oli löytänyt pullon kirpputorilta. En siis voi tietää, kuka pullon on vienyt kirpputorille. Näin ollen pullon monet vaiheet kuten oletettu matka Bulgariasta Suomeen jäävät väistämättä pimeään peittoon. En kuitenkaan aio takertua tällaisiin puutuksiin. Faktatiedon aion korvata sopivissa kohdin mielikuvituksella.

Onhan kuitenkin niin, että usein runsaammankin tiedon juuri sitä objektiivista tietoa ja totuutta voi olla vaikea määrittää. Folkloristina olen tottunut siihen, että suullisen perinteen muunnellessa ei voida osoittaa yhtä oikeaa ja alkuperäistä runoa tai tarinan muotoa. Kulttuurihistorioitsijana olen tottunut siihen, että historia sellaisena kuin me sen tunnemme, on vain sarja erilaisia tulkintoja ja ehdotuksia. Antropologina taas olen tottunut siihen, että vierasta kulttuuria läheltäkin tarkastellessa siitä voidaan tehdä vääriä oletuksia ja tulkintoja. Nyt museologina aion tottua siihen, ettei jonkun esineen kaikkia vaihteita välttämättä saada sellaisinaan selville. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö esineestä voisi esittää erilaisia tulkintoja ja mikä tärkeintä, etteikö sen avulla voisi kertoa tarinoita.

Tässä vaiheessa vielä muutaman sanan tutkielman rakenteesta. Toivon tämän helpottavan lukijan lukukokemusta. Lähdän purkamaan pullon oletettuja vaihteita nykypäivästä menneeseen. Aluksi siis esitän omakohtaisia kokemuksiani, asioita, voin olla varma. Keskiössä ovat pullo ja minä. Tämän jälkeen siirryn kirpputorin kautta entisen omistajan hoteisiin. Lopulta johdattelen tutkielman Bulgariaan ja niihin ilmiöihin, joiden uskon liittyvän tutkittavana olevaan pulloon. Käsittelyssä ovat siis muun muassa bulgarialainen käsityöläisyys, ruusut sekä matkamuistot. Lopussa pohdin pullon kautta hieman myös tällaisia näennäisesti mykkiä esineitä. Olen tehnyt tutkielman oheen erilaisia näyttelytekstejä ja vitriinitilanteita, jotka olen nyt liittänyt eri osioiden loppuun. Näiden avulla pyrin kuvaamaan sitä, miten valitsemani esine voitaisiin yhdistää erilaisten museokokoelmien ja näyttelyiden osaksi. Samalla koitan ilmentää näiden valintojen ja yhdistelyjen vaikutusta esineen tulkintaan. Tervetuloa matkalle puisen pullon todelliseen ja kuviteltuun elämään!

Esine ja minä

Siitä on jo muutama vuosi, kun pidin puupulloa ensi kertaa kädessäni. Sain sen lahjaksi parhaalta ystävältäni. Elettiin muutoksen aikaa: itse olin muuttamassa Helsingistä Turkuun ja kaveripiirin toinen henkilö ulkomaille. Pelättiin, onnistuuko yhteydenpito ja säilyykö ystävyys. Itselleni pullo siis symboloi tätä muuttunutta elämäntilannetta ja ystävyyttä. Yhtäläillä siihen tiivistyy menettämisen pelko. Aika paljon yhdeltä esineeltä.

Alussa mainitsin, että pullon sisällä on paperilappu ja vahva parfyymien tuoksu. Nämä ovat ystäväni pulloon lisäämiä. Lappu toimii viestivihkona. Ystäväni ajatuksena oli, että aina kun tunnen oloni surulliseksi, koen ikävää, tai muuten vain haluan kertoa ystävälleni jotain, voin kirjoittaa sen lappuun. Taianomaisesti pullo välittää viestinystävälleni noin 160 kilometrin päähän. Puinen pullo toimii itselläni siis pullopostina.

Parfyymi puolestaan on ystäväni paljon käyttämää. Sen tarkoituksena on palauttaa ystävä mieleeni, tuoda hänet lähelle. Tuoksuilla onkin hyvä maine muistojen laukaisijoina. Muistot ikään kuin kiinnittyvät helposti hajuihin ja nousevat pintaan odottamattomina hetkinä. Suhde menneeseen onkin usein hajujen ja tuoksujen välittämää. Tuoksut voidaan nähdä tärkeänä osana muistojen kudosta.[1]

Myös pullon korkin lävistävälle reiälle on selitys. Sekin on ystäväni tekemä. Saadessani pullon reiästä kulki pitkä ja pehmeä naru. Ystäväni oli muokannut pullosta minulle muistojen kaulakorun. Valitettavasti naru kului aikanaan rikki. Aina välillä mielessäni on käynyt uusia se, kenties teen sen nyt tämän tutkielman innoittamana.

Luulen, että ilman ystäväni tekemiä lisäyksiä pullo ei olisi niin erityinen ja merkittävä. Ilman näitä se olisi vain puinen, ontto pullo, jonka joku on joskus tuonut ulkomailta Suomeen. Onhan pullo kyllä omalla tavallaan kaunis, itse tykkään puisista esineistä ja kuviot ovat nättejä. Pullo kuvioineen on kuitenkin aika kulunut ja kooltaan pieni, joten tuskin laittaisin sitä sellaisenaan hyllylle kunniapaikalle.

Muistojen kaulakoruna pullo kuitenkin herää omassa elämässäni henkiin. Sen ulkonäkö tuo mieleen kansantaiteen yksinkertaisine kuvioineen ja koristeineen. Mielestäni se sopii kansanperinteen tutkijalle kuin nenäpään, ja näin ajatteli ystäväni. Ehkä tällainen kansanperinnetyyli juuri folkloristeilla on turhan stereotyyppinen, mutta itselleni se sopii. Mutta mikä onkaan pullon oikea suhde kansanperinteeseen ja onko sitä ollenkaan? Tätä sivuan, kun pääsemme esinematkallamme Bulgariaan asti.

Näyttely: Tutkimusmatkailija Maria Kanasen elämä.

Maria Kanasella oli tutkimusmatkoillaan aina päällä seuraavat esineet.

Esineet: Ruskea kangashattu rusetilla, 1970-luku, ostettu kirpputorilta.

Silmälasit, 1960-luku, italialaiset vintage-kehykset.

Hopeinen sormus keltaisella kivellä, 1970-luku, saatu äidiltä.

Puupullo, kaulakoru, 1980-luku, saatu ystävältä.

Esine kirpputorilla

Ystäväni osti pullon kirpputorilta. Kyseessä oli itsepalvelukirpputori, joten hän ei koskaan kohdannut myyjää itse. Kysyin ystävältäni, miksi hän osti juuri tämän esineen. Pullo kuulemma muistutti häntä minusta. Pulloa tarkasteltuaan ystäväni sai sellaisen mielikuvan, että siinä on joko säilytetty jotain likööriä tai hajuvettä.

En toki voi olla täysin varma siitä, että juuri tämä pullo on tullut Suomeen suoraan Bulgariasta entisen omistajan matkamunistona. Minulla ei kuitenkaan ole todisteita muustakaan, joten pidän kiinni tästä tulkinnasta. En usko, että pullossa lukisi ”BULGARIA”, ellei se todella olisi sieltä peräisin. Mielenkiintoista on se, että ilman tuota paikantavaa tekstiä minun olisi hyvin vaikeaa sijoittaa pullo mihinkään tiettyyn paikkaan tai kulttuuriin. Yksi sana siis kertoo paljon ja on merkityksellinen. Puinen pullo on matkamunisto Bulgariasta.

Pirkko Madetoja on tehnyt gradunsa matkamunustoista julkisina ja yksityisinä symboleina. Gradussaan Madetoja kysyy, mitä arvoa on kirpputorilla myytävänä olevassa matkamunustossa. Hänen mukaansa matkamunisto voi hyvällä onnella saada uuden elämän esimerkiksi osana ostajan matkamunustokokoelmaa tai vain hauskana kuriositeettina. Madetojan mielestä siinä vaiheessa, kun esine on irrotettu sen alkuperäisestä yhteydestä eli omistajansa elämästä, sillä on enää vain visuaalista kerrottavaa.[2]

Lisäksi Madetoja on sitä mieltä, että muistoesine elää harvoin pitempään kuin omistajansa ellei sillä ole erityistä taloudellista, esteettistä tai kuriositeettista arvoa.[3] Oman esineeni perusteella rohkenen olla eri mieltä. Kirpputorit ovat siitä jännittävä ilmiö, että niiden avulla esineet todella saavat uuden elämän. Mieleeni ei heti tule toista yhtä tehokasta uuden esine-elämän mahdollistajaa. Kirpputoreilla olevat esineet eivät kuitenkaan mielestäni ole aina erityisen arvokkaita taloudellisesti, esteettisesti tai edes kuriositeetin takia. Ne ovat vain tavallisia esineitä, jotka sopivat joidenkin tavallisten ihmisten elämään.

Onko puinen pulloni sitten vain hauska kuriositeetti? Onko sillä vain visuaalista kerrottavaa? Mielestäni ei. Esine on latautunut täyteen tärkeitä merkityksiä. Se ei kirpputorilta tullessa niinkään edusta entistä elämäänsä vaan on saanut uuden ja erilaisen tarinan. Se on myös kiinnittänyt oman elämäni tärkeään käännekohtaan, muuttoon.

Tutkielmani ajoitus on siinä mielessä sopiva, että itsellenikin on nyt esineitä kirpputorilla myynnissä. Voin siis yrittää kuvitella pullon entisen omistajan tunteita. Kokemukseni mukaan kirpputorille hakeudutaan myymään, kun esimerkiksi ei ole enää tilaa säilyttää kaikkea kertynyttä tavaraa kotona ja varastoissa. Toinen hyvä aikakirpputorille on, kun elämässä tapahtuu jokin muutos, kuten vaikka muutto, perheenisäys, avioero. Kirpputorinavulla voidaan siivota elämästä turhia asioita pois ja kokea puhdistautumisen tunne.

Kirpputorille viedään usein käyttämättömäksi jääneitä tavaroita. Ne voivat olla esineitä, jotka aika on tehnyt vanhoiksi. Ne voivat myös olla vaatteita, jotka ovat käyneet väärän kokoisiksi tai menneet pois muodista. Usein voi myös käydä niin, että kun vie tavaroitaan kirpputorille, tulee haaliseksi mukaan sellaisiakin tavaroita, joista ei ole alun perin ajatellut luopuvansa.

Sovitetaan, että puupullo on viety kirpputorille, koska matkasta on jo kulunut aikaa. Pullo ei täten tunnu enää merkittävältä. Bulgarian matkan jälkeen on tehty lukuisia muita matkoja. Esineen elämä entisen omistajan matkassa on päättynyt.

Näyttely: Kirpputorien aarteet.

Esimerkkejä kirpputorien yleisimmistä esineistä.

Esineet: Sininen farkkumekko, 1990-luku, vaatteet.

Finellin sininen teekannu, 1960-luku, astiat.

Puinen pullo maalauksilla, 1980-luku, koriste-esineet.

Erivärisiä nappeja, eri aikakausilta, käsityötarvikkeet.

Esine ja entinen omistaja

Mielessäni pullon entinen omistaja on vanhempi nainen. Hän on ostanut pullon Bulgarian matkaltaan joskus 1970- ja 1980-lukujen aikana. Tätä päätelmää tukee mielestäni se, että pullo on verraten kulunut, se ei siis ole aivan viime vuosina ostettu. Päivi Suutarin opinnäytetyöstä käy myös ilmi, että Suomesta Bulgariaan suuntautuvat matkat olivat ensimmäisen kerran suosiossa juuri tuona ajankohtana. Tällöin Mustanmerenrannalle rakennettiin lukuisia hotelleja paikallisilta asukkailta suljettuihin lomakeskuksiin. Suutarin mukaan suomalaisten matkailijoiden into hiipui tämän jälkeen ja nousi uudestaan vasta 2000-luvun alussa.[4]

Olisiko nainen ollut Bulgariassa lomailemassa perheensä kanssa? Seuramatkalla? Tai kenties miehensä kanssa kaksistaan? 70- ja 80-luvuilla tehdyt ulkomaanmatkat ovat mitä luultavimmin olleet pakettimatkoja, joihin siis kuuluivat lennot, hotelli ja ohjelmat. Madetoja kirjoittaa gradussaan turismin historiasta sekä massaturismin synnystä. Hänen mukaansa massaturismi on 50-luvulta lähtien tunnettu ilmiö, jossa matkasta on tullut lopullisesti tuote. Massaturismin tiivistymänä voidaan nähdä juuri seuramatka. Siinä matkan järjestelypuoli on rationalisoitu äärimmilleen.[5]

Varhainen massaturismi oli suunnattu kaksistaan matkustavalle avioparille.[6] Madetojan mukaan turisti on tilapäisesti lomaileva henkilö, joka vierailee vieraassa paikassa tarkoituksenaan kokea vaihtelua. Toki voidaan erotella erilaista turismia, kuten kulttuuriturismia, luontoturismia tai virkistysturismia.[7] Emme kuitenkaan voi tietää pullon alkuperäisen omistajan matkustustottumuksia.

Onko puupullo siis ollut massaturismiin liittyvä matkamuisto? Sellainen, jota myydään vaikka kadunvarsikojussa tai matkamuistomyymälässä muiden samanlaisten seassa. Madetojan mukaan matkailun lisääntyessä matkamuistojen tarve kasvoi, ja vasta massaturismi synnytti teollisesti tuotetun matkamuiston.[8] Massaturismi siis tuotti massamatkamuiston, joka vastasi tavallisen turistin tarpeeseen halvasta ja kevyestä muistoesineestä.[9]

Puupullo kyllä sopisi massamatkamuiston piirteisiin. Se on kevyt ja oletettavasti halpa. Haluaisin

kuitenkin uskoa, että pulloni on uniikimpi. Että se olisi ostettu paikalliselta käsityöläiseltä. Ehkä nainen on saanut pullonlahjaksi ja muistoksi mieheltään. Ehkä hän on ostanut sen itse, jostain vielä tuntemattomasta syystä. Kentiespullo oli hänen mielestään kaunis, tai sitten tarpeeksi halpa. Kenties se on sisältänyt jotain, joka on myös innoittanut ostamaan.

Madetoja kuvaa niitä tehtäviä, joita matkamuistolle yleensä asetetaan. Ensimmäkin ne ilmaisevat, mistä ne ovat peräisin. Ostajan kannalta tämä voi luoda statusarvoa. Matkamuistojen avulla myös luodaan tarinoita ja muistoja: tarinat eivät kerro itse kulttuurista vaan matkasta. Esineiden innoittamien tarinoiden avulla turistista tulee tarinan sankari.[10]

Matkamuistot voidaan myös nähdä keinona kohottaa sosiaalista profilia. Yksilö voi saada arvostusta eksoottisista tavaroista.[11] Matkamuistoilla halutaan myös pelastaa katoava hetki tulevaisuudelle. Yhtälailla matkamuistot esineinä luovat identiteettiä. Ne luovat pysyvyyttä ihmisen elämään ja edustavat omistajansa elämää.[12] Ne ilmaisevat ihmisen persoonallisuutta, muistoja ja kokemuksia. Esineiden avulla ihminen siis konstruoi historiansa eli sen osan menneisyyttä, jonka hän haluaa muistaa ja tuoda esiin.[13]

Madetoja erittelee matkamuistoesineen ja sen omistajan suhteessa kolme vaihetta. Hänen mukaansa ensin tapahtuu kohtaaminen. Tätä seuraa yhteys ja lopulta irrottautuminen.[14] Pullo on siis valittu muiden joukosta, ostettu, tuotu kotiin. Kotona se on luultavasti löytänyt paikkansa esimerkiksi hyllyn päältä. Usein käy niin, että alussa esine sakralisoidaan, sen uutuudenviehätys antaa sille merkittävemmän leiman. Ajan myötä esineen asema kuitenkin institutionalisoituu, se vajoaa arkipäivään.[15]

Täytyy myös pitää mielessä, että kaikista esineistä ei kuitenkaan tule omistajalleen tärkeitä. Osa laitetaan jossain vaiheessa roskiin, ne päätyvät muuten vain piiloon tai ne hävitetään. Jotkut esineet taas saavat patinaa, ajan mukanaan tuomaa lisäarvoa.[16] Oman esineeni kohdalla näyttäisi siltä, että esine on vajonnut niin syvälle arkipäivään ja unohdukseen, että siitä on päätetty luopua. Merkittävää on kuitenkin se, ettei entinen omistaja ole laittanut pulloa roskiin, vaan myynyt eteenpäin. Onko kyseessä toivo rahasta vai merkki tunnesiteestä?

Näyttely: Miniatyyppejä ja mammonaa – yksityisten ihmisten matkamuistokokoelmat.

Osa suomalaisen naisen matkamuistokokoelmasta.

Esineet: Pehmolelu, Karjala, 2000-luku, orpolapsen tekemä.

Paavi-patsas, Puola, 2010-luku, torilta ostettu.

Nahkainen lompakko, Marokko, 1990-luku, torilta ostettu.

Kolikoita, Venäjä, eri aikakausilta.

Puupullo, Bulgaria, 1980-luku, ruusuöljytehtaalta.
Pääsylippu, Puola, 2010-luku, kirkosta.

Esine Bulgariassa

Tiedämme esineen olevan alunperin Bulgariasta, koska siinä lukee niin. Oman pulloni taustaa avatakseni yritin etsiä vastaavanlaisia esineitä internetin syövereistä. Kuten Madetoja toteaa, matkamuuistoissa hyödynnetään usein yksinkertaistettuja perinteisiä teemoja ja aineksia.[17] Odotin siis, että oma pulloni liittyisi jollain tavalla bulgarialaiseen kansanperinteeseen. Käyttävätkö bulgarialaiset vastaavanlaisia pulloja omassa arjessaan? Vai onko pullo täysin matkailijoita varten kehitelty tuote?

Tulokset ovat hieman ristiriitaisia. Tutkimukseni myötä selvisi, että puinen pullo liittyy erityisesti käsityöhön, pyrografiaan sekä ruusuihin. Täysin suoraviivaista yhteyttä kansanperinteeseen en pystynyt löytämään. Vaikuttaa siis siltä, että puupullon valmistuksessa on hyödynnetty edellä mainitsemiani piirteitä, mutta se on vahvasti turismin tarpeisiin muokattu esine. Seuraavissa kappaleissa avaan bulgarialaista käsityötä, pyrografiaa sekä ruusujen mysteeriä.

Bulgarialainen käsityö

Alkuun tuntui luonnolliselta yrittää etsiä tietoa bulgarialaisista matkamuuistoista ja käsitöistä yleensä lisätiedonkartuttamiseksi. Tässä nojaan lähinnä internet-lähteisiin, sillä en löytänyt bulgarialaista käsityötä käsitteleviä kirjoja. Bulgarialaisten museoiden sivuillakaan ei ollut kokoelmätietopankkeja, joista olisi voinut etsiä vastaavia pulloja. Internetin lisäksi olen poiminut tietoa matkaoppaista.

Bulgarialaisen käsityön yhteydessä mainitaan yleensä nuket, *martenitsat*. Ne ovat perinteisiä punaisista ja valkoisista langoista tehtyjä onnenamuletteja. Ne symboloivat talven loppua ja kevään alkua. Näiden lisäksi yleisiä ovat koristeltu keramiikka, villaiset matot, sekä kaiverretut puuesineet. Puunkäsittely sekä koristemaalaukset näyttäisivät olevan hyvin bulgarialaisten hallussa, ja niiden piirissä elävät yhä vahvasti perinteiset käsityötavat. Suosituiksi matkamuuistoiksi ovat valikoituneet oikeastaan samat esineet. Matkamuuistoista puhuttaessa mainitaan myös puiset viini- tai vesipullot, *baklitsat*. Vertailin löytämiäni *baklitsoita* omaan pullooni, mutta en kuitenkaan luokittelisi niitä samaan ryhmään kuuluviksi.[18]

Löysin internetistä aika paljonkin samantyyppisiä pulloja kuin omani. Nämä olivat esillä erilaisilla myyntisivuilla kuten Ebayssä[19] ja Etsyssä[20]. Kaikilla sivuilla pulloja kuvailtiin käsintehtyinä ja perinteisinä. Mainittiin myös, että kuviot pullojen pinnassa ovat käsinmaalattuja. Voidaan siis olettaa, että omakin pulloni on tehty käsin, se ei siis ole tehtaassa valmistettu massatuote. Pullon ulkonäkökin voisi toki johdatella samanlaiseen päätelmään. Kuviot pullon pinnassa eivät ole täysin symmetrisiä ja vakaita. Sen sijaan ne ovat vähän haparoivia ja selvästi ihmiskädellä maalattuja. Ne tekevät pullosta sympaattisen. Tuntuu, että sen valmistamiseen on todella käytetty hieman aikaa ja vaivaakin. On myös mukavaa ajatella, että pullo on ulkonäöltään uniikki. Toista täysin samanlaista tuskin on olemassa.

Pullon muodolle sekä varsinkin ruusu-kuviolle löytyy lähes täydellisiä vastineita. Tämäntyyppisissä pulloissa selvästi kierrätetään muutamia erilaisia aiheita, erityisesti reunakoristeet ja pullon toinen puoli voivat vaihdella. Suhteellisen pysyvältä tuntuu kuitenkin toisen puolen ruusu sekä teksti ”BULGARIA”. Toisaalta pullonmuodossa, varsinkin ylä- ja alaosassa näyttää olevan vaihtelua. Luokittelisin silti esimerkiksi seuraavissa kuvissa näkyvät pullot kaikki samaan kastiin.

Kuvalähteet:

*Vasen kuva: shopbulgaria.com
 Keskimmäinen kuva: <http://i.ebayimg.com/>
 Oikea kuva: <http://usih.merchantrunglobal.com>*

Pyrografia

Kuten mainitsin, puun käsittelyn voidaan sanoa olevan bulgarialaisten erityisalaa. Erityisesti puun pinnanpolttamisella, pyrografialla, on maassa pitkät perinteet. Internetin myyntisivuilla olleiden puupullojen yhteydessä mainittiin usein, että pullon reunakoristeet ovat juuri tällä tekniikalla tehtyjä. En näe syytä olettaa, etteikö näin olisi omassa pullossanikin. Näiden koristeiden kohdalla pullon pinta on hieman röpelöinen, mikä viittaisi polttamiseen.

Pyrografia, eli polttopiirustus, on vanha taidetekniikan laji. Se on ilmeisen hidasta. Ennen polttopiirustus tehtiin puulle tai muulle pohjalle yksinkertaisesti painamalla kuumaa metallista työkalua, kuten hiilihankoa, esineen pintaan. Nykyisin käytetään sähköisiä laitteita, joissa on lämmönsäätö. Polttopiirustusta käytetään lähinnä puurasioiden koristelussa ja huonekalujen täytepinnoissa, mutta samalla tekniikalla voi myös kirjoittaa ja piirtää kuvia.[21]

Pyrografiaa on käytetty useissa kulttuureissa, kuten muinaisessa Egyptissä sekä Afrikassa. Myös Kiinasta Han-dynastian ajalta 206 eaa. - 220 jaa. löytyy merkkejä tämän tekniikan käytöstä. Euroopassa pyrografia on perinteinen kansantaiteen muoto juuri Unkarin ja Romanian alueella. Toisaalta sitä voidaan pitää maailmanlaajuisena ilmiönä, sillä myös Etelä-Amerikassa harjoitetaan samanlaista kansantaiteen muotoa. [22]

Lämpötila, esineen kärki ja metallin käyttö vaikuttavat lopputulokseen. Polttamalla voidaan siis saada aikaan erilaisia sävyjä ja vivahteita. Yleensä tällä tekniikalla piirretään vaalean värisille puupinnoille, kuten vuorivaahteralle, lehmukselle, pyökille ja koivulle. Myös mäntyä ja tammea käytetään.[23]

Metsät ovat hyvin tärkeitä Bulgariassa. Ne keskittyvät lähinnä vuoristoalueille ja peittävät noin 37 % maan alasta. Puista noin 70 % on lehtipuuta, loput havupuuta. Tammi ja pyökki ovat hallitsevia.[24] En osaa määrittää oman pulloni materiaalia. Se näyttää olevan vaaleaa puuta. Voitaisiin siis ajatella, että ehkä puupullo on valmistettu joko tammesta tai pyökistä.

Ruusu

Kaikista mielenkiintoisimman johtolangan tarjoaa mielestäni pullon pinnassa oleva ruusu. Hyvin nopeasti selvisi, ettei Bulgariasta oikein voi edes puhua mainitsematta maan ruusuja. Siitäpä tulee monessa yhteydessä käytettysanonta, Bulgaria – ruusujen maa. Ruusu on siis Bulgarian kansalliskukka.[25]

Bulgaria on maailman johtava ruusuöljyn tuottaja. Ruusuöljyä käytetään muun muassa hajuvesien tuotannossa. Se on maailman parhaimpien hajuvesien perusosa.[26] Ruusujen kasvatusta keskittyy maan eteläosaan, mutta keskeisimmäksi alueeksi voidaan lukea Kazanlakin kaupunki sisämaassa. Siellä sijaitsee 15 kilometrin mittainen Ruusulaakso.[27] Ruusulaaksossa ilmasto on lämmin ja suotuista ruusunviljelykselle: leuto talvi, aurinkoinen, raikas ja runsassateinen kevät. Alueella on myös kevyt ja hiekkaperäinen maa, joka päästää hyvin ilmaa juuriin.[28]

Ruusuja on tuhansia eri lajikkeita, mutta vain muutama niistä sopii ruusuöljyn raaka-aineeksi. Kazanlakissa kasvatetaan nimenomaan persialaista alkuperää olevia damaskoksenruusuja, *Rosa damascena*. Tämä laji on pensasmainen ja kukkia on runsaasti. Kukat eivät kuitenkaan ole kovin suurikokoisia, mutta sitäkin aromirikkaampia. Yhdessä ruusunkukassa on terälehtiä noin gramman verran. Hehtaarin alalta saadaan poimituksi yhteen ruusuöljykiloon tarvittavat terälehdet eli noin 3000 kiloa.[29]

Bulgariaan ruusunviljelyä tuotiin Persiasta 1600-luvun alussa. Ensin ruusuja kasvatettiin vain koristekasvina, mutta hyvin pian alettiin valmistaa ruusuvettä ja -öljyä.[30] Varhaisempina vuosina ruusulaaksossa oli viljelmien yhteydessä pieniä tislamoja laitteineen. Ruusunviljely saavutti teollisemman muodon 1800-luvun lopussa, jolloin 1000-litraiset kattilat syrjäyttivät kotitekoiset pannut.[31]

Poiminta itsessään on tarkkaa puuhaa. Ruusut kukkivat vain kerran vuodessa, toukokuun puolivälistä kesäkuun puoliväliin. Kerääminen aloitetaan ennen auringonnousua, jolloin kukat ovat rehevimmillään ja auki. Keräämisen vaikeutta lisää se seikka, että irronneiden terälehtien öljypitoisuus vähenee nopeasti, joten öljyn laatu huononee.[32] Kukat kerätään käsin ja toimitetaan ennen puoltapäivää suuriin tislamoihin. Ruusulaakson ympäristönkaupungit, ruusukaupunki Kazanlakin lisäksi, ovat Plovdiv ja Karlovo, joissa noin 60 tislamossa valmistetaan vuosittain lähes kolme tonnia aitoa ruusuöljyä.[33]

Ruusun terälehdet kaadetaan kattiloihin ja kiehautetaan, jolloin irronnut öljy kevyempänä nousee pinnalle, josta se erotetaan. Seosta keitetään useamman kerran, mutta ensimmäinen öljy on puhtainta ja korkealuokkaisinta. Seuraavat ovat vähäaromisempia ja niitä käytetään mm. kosmetiikassa ja saippuoissa. Keitinvesi on jäähtyneenä varsin aromipitoista, joten se pulloetaan ja käytetään edelleen ruusuvetenä.[34]

Joka vuosi kesäkuun alussa ruusulaaksossa vietetään ruusujuhlaa. Bulgarianlaisen tavan mukaan vieraat vastaanotetaan leivällä, josta jokainen itse taittaa palan ja kastaa sen tsubritsa-mausteeseen. Sadat kansallispukuihin pukeutuneet tytöt ja pojat tanssivat, kantavat valtavia, ruusuasetelmia ja vieraat lähes

peitellään ruusuihin.[35] Ruusujuhlassa ruusut siis yhdistetään kansanperinteen muihin piirteisiin. Ruusuöljyn ja ruusuveden lisäksi ruusujalosteiden joukkoon lukeutuvat kirkkaanpunainen ruusulikööri sekä tumma ruusumarmeladi. Tunnettu on myös ruusutee, joka vanhojen tarinoiden mukaan lupaa kauniita unia.[36]

Luonnollisesti ruusuöljy lukeutuu suosittujen matkamuistojen joukkoon. Yleensä ruusuöljyä myydään lasisissa pikkupulloissa. Tässä kohdin kuvioihin astuu myös puupullo. Koristeellisia puupulloja käytetään nimittäin lasisenöljypullon suojuksina. Puupulloja siis kaupitellaan ruusuöljyn oheistuotteena. Ilmeisesti ajatuksena on, että perinteisen ruusuöljyn lisäksi ostaja saa hankittua perinteisen bulgarialaisen käsintehdyn puupullon.[37]

Onko puupullon arvoitus nyt ratkennut? Tarkastellaan parfyymipulloja vielä hieman tarkemmin. Yhden lähteen mukaan puisia pulloja kannettiin mukana isojen ruusuöljyastioiden kanssa, kun tuotteiden kaupittelija matkasi ulkomaille myyntihommiin. Ne toimivat siis kuljetuskalustona. Ilmeisesti myyjä pystyi todistamaan öljynsä hyvänlaadun juuri puisten pullojen sisällä olevan lasisen pullon avulla.[38]

Näyttää siis siltä, että pieniä puupulloja on käytetty aikaisemmin juuri kuljetustarkoituksessa. Ne ovat siis olleet osa kauppiaiden arkea. Nykyään ne on nähtävä enemmänkin kauniina lisänä lasiselle ruusuöljykapselille. Pullot varmasti viestivät turisteille Bulgarian käsityöstä ja perinteistä juuri ulkonäkönsä ansioista. Onhan pulloissa usein hyödynnetty perinteisiä bulgarialaisia symboleja ja koristeita, kuten juuri ruusua, joka symboloi Bulgariaa. Pullojen myyntisivustoilla myös painotetaan niiden perinteikkyyttä sekä sitä, että ne on valmistettu käsin. Tänä päivänä pienet ruusuöljypullot toimivat nimenomaan matkamuistoina tai öljyn näytekappaleina. Niissä bulgarialainen taide yhdistyy historiaan ja perinteisiin.[39]

Näyttely: Kurkistus Bulgariaan.

Ruusua hyödyntävää bulgarialaista käsityötä.

Esineet: Sininen liivi, 2000-luku, valkoisia kukkakirjailuja.

Puinen pullo, 1980-luku, kukkamaalauksia ja polttokuvioita.

Keraaminen kahvikuppi, 1990-luku, kukkamaalauksia.

Nahkainen pikkukukkaro, 1990-luku, kukkakuvioita.

Matkamuiistot

Greg Richardsin mukaan matkamuiisto on aineellinen symboli ja muisto kokemuksesta, joka erottuu jokapäiväisistä tapahtumista ja aineellistaa muistot henkilöstä, paikasta tai tapahtumasta.[40] Samoilla jäljillä tuntuu olevan Pirkko Madetoja määritellesään matkamuiiston matkalta hankituksi muistoksi, konkreettiseksi esineeksi tai muistikuvaksi.[41] Toisaalta Minna Kurttila toteaa, että matkamuiistot käsitetään usein turhaksi mutta kalliiksi krääsäksi, jota turistit kaikkien ihmetykseksi ostavat uskomattomia määriä.[42]

Tarkemmin ottaen matkamuiisto voi olla käsityötä tai teollisesti sarjavalmistettua. Sen status lähtö kulttuurissa voi olla suuri tai olematon. Matkamuiisto voi olla aitoa kansanperinnettä tai rihkamaa, joka tuotetaan toisessa maassa. Ostajalle se on kuitenkin viesti vieraasta kulttuurista.[43]

Erityisesti Madetoja korostaa, kuinka matkailijalle matkamuiisto voi olla mikä tahansa esine tai pelkkä muisto. Sen yksi funktio on kuitenkin palauttaa omistajansa mieleen muistoja alkuperästään. Matkamuiisto voi siis olla varta vasten matkamuiistoksi valmistettu esine tai joku muu ns. tavallinen esine.[44] Myös esimerkiksi ruoka voidaan laskea matkamuiistoksi, vaikka se ei säilykään kuten joku muu esine.[45] Matkamuiistojen tarkka määrittely voi siis olla vaikeaa, ne ovat Madetojan sanoin laaja ja sekalainen kenttä.[46]

Sekä Kurttila että Madetoja nostavat esiin sen, kuinka matkamuiisto voidaan määritellä kahdesta erinäkökulmasta: matkailijan sekä paikallisen ihmisen kannalta. Madetoja tarkentaa jaottelua entisestään puhuessaan matkamuiistosta julkisena sekä yksityisenä symbolina. Julkisessa puolessa korostuu matkamuiistonyhteys siihen kulttuuriin, jonka piirissä se on syntynyt. Yksityinen puoli taas heijastelee ostajan tai omistajansuhdetta matkamuiistoon.[47]

Kuten Kurttila toteaa, paikallisen ihmisen kannalta matkamuiisto on matkailijaa varten valmistettu tai hankittumyyntituote. Sillä myös pyritään ilmaisemaan kyseiselle seudulle ominaisia piirteitä.[48] Madetoja on eritellyt matkamuiistojen piirteitä tarkemmin. Hänen mukaansa matkamuiisto-esineen täytyy identifioitua siihen kohteeseen, jossa sitä myydään. Tässä käytetään usein apuna symboliikka, joka voi olla etnistä tai alueellista.[49] Tavallista on, että osa ryhmän perinteestä erotetaan kokonaisuudesta ja pannaan edustamaan ryhmää kulttuurikommunikaatiossa.[50] Matkamuiistotarpeisiin siis valitaan muutama asia ja yleensä kuvaukset ovat hyvin stereotyyppisiä.[51]

Matkamuiiston suunnittelussa ja valmistuksessa on otettava huomioon matkailija, mutta samaan aikaan on pidettävä mielessä tuotteen sidos paikalliseen kulttuuriin sekä sen käyttöarvo ja laatu.[52] Madetojan mukaan matkamuiisto siis syntyy vastauksena kysyntään, sekä sen pohjalta, mitä kulttuurilla itsellään on tarjota.[53] Artikkelissaan Minna Kurttila myös korostaa sitä, että matkamuiiston on vastattava matkailijan odotuksia. Ne voivat puolestaan olla tuotteen elämyksellisyys, alkuperäisyys ja aitous, esteettisyys tai vaikka ympäristöystävällisyys.[54]

Lisäksi Kurttila pohtii matkamuiistojen semantiikkaa. Hänen mukaansa matkamuiistoa suunniteltaessa on hyvä olla tietoa siitä, minkälainen käsitys matkailijalla on kyseisestä maasta, minkälaiset merkit hän liittää matkaansa ja mitkä näistä merkeistä hän todennäköisesti haluaa säilyttää muistona. Tämän lisäksi on pidettävä mielessä, miten nämä merkitykset liitetään matkamuiistoon.[55]

Kurttilan mukaan yksinkertaisin tapa tehdä jostain esineestä matkamuiisto on lisätä esineeseen teksti, josta maa tai paikka ilmenee.[56] Näinhän on menetelty pullonikin kohdalla. Madetoja tarkentaa tekstin

merkitystä: hänen mukaansa teksti toimii myös mainostajana, selkeästi alkuperästään viestivä esine markkinoi turistikohdetta.[57]

Muita selkeitä viittauksia ovat Kurttilan mukaan esimerkiksi sellaiset kuvat ja symbolit, jotka yleensä liitetään matkailijoiden mielissä paikkaan. Näitä puupullossa edustavat mielestäni ruusu sekä kukkakoristeet. Lisäksi Kurttila mainitsee viittauskeinoina sellaiset materiaalit, jotka koetaan alueelle tyypillisiksi.[58] En osaa sanoa varmaksi, koetaanko pullon puu tyypilliseksi bulgarialaiseksi puuksi. Ainakin Bulgariaan yhdistetään usein koristeelliset puuesineet, joten tässä mielessä materiaalivalintakin tuntuisi luontevalta.

Madetoja erittelee matkamuijstojen valmistusta omalla tavallaan. Hänen mukaansa matkamuijstojen lähtökohtana on usein jokin olemassa oleva esine, ellei tuotetta ole varta vasten luotu myyntiä varten. Matkamuijstot ovat usein kopioita alkuperäisestä taideteoksista tai käsityöistä. Tarkat kopiot ovat kuitenkin harvinaisia, matkamuijstoa luodessa alkuperäiseen malliin tehdään muutoksia.[59] Muutoksen lähteet tulevat kulttuurin sisältä sekä ulkopuolelta. Tässä yhdistelmässä vaikuttavat ostajien maku sekä tekijöiden pyrkimys saada paljon myytyä. Toisaalta matkamuijstojen tulisi myös olla halpoja, kannettavia, ymmärrettäviä sekä helposti siivottavia.[60]

Käytännössä tapahtuu seuraavaa: esineitä pienennetään, koska tällöin ne soveltuvat hyvin koristekäyttöön ja ne ovat taloudellisia valmistaa. Pienentämisen yhteydessä korostuvat myös matkamuijstojen nukkemainen ja folkloristinen laatu, sillä niitä ei yhdistetä aitoon esineeseen. Toinen käytännön muutos on yksinkertaistaminen. Näin matkamuijstojen valmistus on helpompi ja nopeampi valmistaa. Rinnalla kulkee myös standardoiminen, josta hyötyvät sekä tekijä ja ostaja. Tuotannon linjat ovat tämän avulla selvät, ja ostaja saa helposti kuvan siitä, mitä on tarjolla.[61] Puupulloni näyttäisi käyneen läpi nämä matkamuijstojen valmistuksen perusvaiheet. Se on pieni ja sopii täten vällan mainiosti koristekäyttöön. Pullo on myös suhteellisen yksinkertainen, siinä ei siis ole monia eri osia eikä monimutkaisia koristeita.

Etniset merkit sekä kysynnän ja perinteellisten piirteiden yhteensovittaminen tuottavat usein kapenevan tai stereotyyppisen käsityksen siitä, mitkä ovat paikallisten etnisen identiteetin tärkeät osat. Usein matkamuijstoissa esitetään varallisuutta, saavutuksia, ylpeyden aiheita, siis asioita, jotka muodostavat kulttuurin tyylin, hohdon ja erityisyyden.[62] Pulloni tapauksessa näyttää siltä, että sen avulla pyritään tuomaan esiin paikallista osaamista sekä kansan tunnusmerkkiä juuri ruusun kautta.

Muuallakin valmistetut tuotteet kertovat Madetoja mukaan jotain alueen ja maan kulttuurista. Matkamuijstoihin kokonaisuutena liittyy joitakin kulttuurin latenteja piirteitä, jotka heijastavat sitä, mitä ihmisyhteisö haluaa viestittää itsestään. Toisaalta matkamuijstokauppa noudattaa markkinatalouden lakeja: sitä myydään mitä ostetaan.[63]

Mykkä esine ja muistoketju

Mitä matkamuijstot sitten kertovat, kun matka on loppunut ja palataan kotiin? Kuten olen koittanut tuoda esiin, esineen elämänkaarta voi olla vaikea jäljittää. Itse pitelin käsissäni ennen tutkielman aloittamista osittain mykkää pulloa. Se kertoi minulle kyllä vahvaa tarinaa siitä elämänvaiheesta, jonka pullo on viettänyt kanssani. Ulkopuolisille tämäkään tarina ei aukeaisi helposti.

Tätä edeltävät vaiheet sen sijaan olivat täysin tuntemattomia. Sellaisia ne ovat osittain edelleenkin. Tutkielman tekeminen ei siis tarjonnut suorita vastauksia kaikkiin pullon kätkeisiin arvoituksiin. Aika paljon kuitenkin voitiin päätellä jo pullon ulkoisten seikkojen perusteella. Loput tyhjät kohdat täytettiin

mielikuvituksella. Omasta mielestäni mielikuvituksen käytössä ei ole mitään pahaa, saimmepahan ainakin aikaan kutakuinkin ehjän kertomuksen: ehjistä kertomuksistahan ihmiset tunnetusti pitävät.

Henrik Liliuksen mukaan jokaisella ihmisen muokkaamalla esineellä on kahdenlaista elämää. Se elää fyysistä elämäänsä materiaalina: puu puuna, metallit metalleina jne. Mutta esineellä on myös toisenlainen elämä: se on ihmisen toiminnan konkreettinen ilmentymä kertoessaan ihmisestä, hänen toiminnastaan, hänen tarpeistaan ja ihanteistaan.[64]

Leena Svinhufvud muistuttaa, että esine on mykkä, jos meillä ei ole tietoa sen käyttöyhteydestä, eli silloin, kun esine elää, mutta siihen liittyneet ajatukset ovat kuolleet. Sen sijaan, että katsoisimme esinettä muuttumattomana objektina, on hedelmällistä ajatella sitä prosessina tai oikeastaan sarjana erilaisia prosesseja.[65] Lopulta vasta esineen käyttäjä tekee esineestä valmiin. Esineen omistaja ja käyttäjä lataa tuotteen omilla merkityksillään, jotka kiinnittyvät sen funktionaalisiin, esteettisiin ja sosiaalisiin ominaisuuksiin.[66]

Madetojan mukaan matkamuisto voi olla todiste siitä, että matka todella tehtiin. Tässä tarkoituksessa matkamuisto voi toimia todisteena sekä itselle että toisille.[67] Se on jotain konkreettista kokemuksesta. Näin on varmasti ollut pullon entisen omistajan kohdalla. Esineet ovat toisaalta fyysisiä objekteja, toisaalta niillä on kommunikatiivinen, kulttuurinen ja ei-fyysinen merkitys.[68] Omistajalle matkamuistolla on aina myös symbolinen merkitys. Se on turistin fyysinen muisto, jonka avulla voi kertoa tarinoita ja muistella.[69] Harmi vain, että tällä kertaa meillä ei ollut mahdollisuutta kuulla pullon tarinaa sen entisen omistajan suusta.

Madetojan mukaan ihmisen hankkiessa esineen on se vain tuote, jota verrataan muihin. Heti kun sitä on käytetty, siitä tulee osa omaa maailmaamme. Jotkut esineet saavat merkityksen, joka on paljon yli niiden alkuperäisen merkityksen.[70] Uskaltaisin väittää, että puinen pulloni on saanut todella paljon uusia merkityksiä hallussani. Ennen se oli täynnä matkaan liittyviä merkityksiä, nyt se kuvaa ystävyyttä ja elämänmuutosta.

Matkamuistot, kuten muut esineet, voivat latautua tunteilla. Ne muistuttavat alkuperästään, pyydystävät tai jäädyttävät erityisen tai erikoisen kokemuksen.[71] Myös Madetoja muistuttaa, että ihmisen ja esineen suhde voi muuttua. Esineillä voi olla useita statuksia ja rooleja elinaikanaan. Ne tyhjenevät ja latautuvat uusilla merkityksillä, joista jotkut karsitaan pois, kun taas toiset täyttyvät uusilla assosiaatioilla.[72] Mikä sopisikaan paremmin kuvaamaan puupulloni tarinaa? Esineeseen on syntynyt uusi muistoketju.

Lähteet:

Internet:

<http://www.icp-forests.org/pdf/NatRepBulgaria2005.pdf> (luettu 24.1.2012)

<http://en.wikipedia.org/wiki/Pyrography> (luettu 25.1.2012)

<http://fi.wikipedia.org/wiki/Pyrografia> (luettu 25.1.2012)

<http://ezinearticles.com/?Traditional-Bulgarian-Souvenirs---A-Piece-of-Unique-History-in-Your-Hands&id=3800535> (luettu 24.1.2012)

<http://www.shopbulgaria.com/bulgarian-rose-oil-cosmetics-5073/531/bulgarian-rose-perfume->

[essence-in-traditional-wooden-container.html](http://www.bulgarianroseotto.com/roseoilsouvenirvials.html)

(luettu 26.1.2012)

<http://www.bulgarianroseotto.com/roseoilsouvenirvials.html> (luettu 29.1.2012)

<http://www.smh.com.au/travel/darling-buds-on-parade-20110429-1dzw1.html> (luettu 25.1.2012)

Päivi Suutarin opinnäytetyö *Hiljaisuudesta hakutuloksiin. Rakitnikan kylän matkailuinfrastruktuurin ja viestinnän kehittäminen*. Lahden ammattikorkeakoulu, kevät 2011.

https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/26316/Suutari_Paivi.pdf?sequence=1 (luettu 22.1.2012)

Kirjalliset lähteet:

Kinanen, Pauliina 2007: Museologiset objektit. Artikkeliteoksessa Kinanen, Pauliina (toim.): *Museologia tänään. Suomen museoliiton julkaisuja 57*. Jyväskylä 2007.

Kondakov, Eija: *Bulgaria – ruusujen maa*. Kansankulttuuri OY, Helsinki 1983.

Kurttila, Minna 1999: Matkamunistot tuotesuunnittelun näkökulmasta. Artikkeliteoksessa Helminen, Kati-Riina & Miettinen, Satu (toim.): *Käsityöläisen kirja. Meri-Lappi Instituutin tiedotteita nro 2*. Kemi 1999.

Lilius, Henrik 2000: Esipuhe teoksessa Arjen säikeet – aikakuvia arkielämään, sivilisaatioon ja kansankulttuuriin. *Etnografia 3*, Jyväskylän yliopiston etnologian laitoksen julkaisusarja, 2000.

Löfström, Jan 2000: Lapsuuden hajut, vanhempien tuoksut. Artikkeliteoksessa *Arjen säikeet – aikakuvia arkielämään, sivilisaatioon ja kansankulttuuriin. Etnografia 3*, Jyväskylän yliopiston etnologian laitoksen julkaisusarja, 2000.

Madetoja, Pirkko 1993: *Matkamuuisto julkisena ja yksityisenä symbolina*. Näkökulmia erään esinetyypin merkitykseen. Turun yliopisto, Kansatieteen pro gradu -tutkielma, 1993.

Richards, Greg 1999: Matkailijan ostoskori – tutkimus eurooppalaisen matkailijan kiinnostuksesta käsityöhön.

Artikkeliteoksessa Helminen, Kati-Riina & Miettinen, Satu (toim.): *Käsityöläisen kirja. Meri-Lappi Instituutin tiedotteita nro 2*. Kemi 1999.

Svinhufvud, Leena 2000: Ajaton esine. Artikkeliteoksessa Elo, Pekka & Järnefelt, Heljä & Linnanmäki, Seija & Melanko, Kirsi (toim.): *Esine elää*. 2000.

Ylinen, Teuvo 1978: *Bulgaria – kultahietikon maa*. Kansankulttuuri OY, Helsinki 1978, neljäs painos.

Kuvalähteet (ei kirjoittajan itse ottamat kuvat):

http://www.shopbulgaria.com/files/products/cache/w_1079996400_500_400_set_3rose.jpg

[http://i.ebayimg.com/t/VINTAGE-BULGARIAN-WOOD-PERFUME-BOTTLE-HOLDER-FOLK-00/\\$\(KGrHqYOKiQE3f!ZON,OBO!bRRE\(Og~o_3.JPG](http://i.ebayimg.com/t/VINTAGE-BULGARIAN-WOOD-PERFUME-BOTTLE-HOLDER-FOLK-00/$(KGrHqYOKiQE3f!ZON,OBO!bRRE(Og~o_3.JPG)

<http://usih.merchantrunglobal.com/ImageHosting/ViewImage.aspx?GlobalID=1003&MerchantID=1965&ImageID=11080&DisplaySize=-1&ListingID=3674>

- [1] Löffröm 2000 s. 251
- [2] Madetoja 1993 s. 122
- [3] Madetoja 1993 s. 121
- [4] Suutari 2011 s. 8
- [5] Madetoja 1993 s. 9
- [6] Madetoja 1993 s. 43
- [7] Madetoja 1993 s. 8
- [8] Madetoja 1993 s. 33
- [9] Madetoja 1993 s. 44-45
- [10] Madetoja 1993 s. 117
- [11] Madetoja 1993 s. 117
- [12] Madetoja 1993 s. 118-119
- [13] Madetoja 1993 s. 119
- [14] Madetoja 1993 s. 96
- [15] Madetoja 1993 s. 120
- [16] Madetoja 1993 s. 121
- [17] Madetoja 1993 s. 16-17
- [18] <http://ezinearticles.com/?Traditional-Bulgarian-Souvenirs---A-Piece-of-Unique-History-in-Your-Hands&id=3800535>
- [19] www.ebay.com, Esim. hakusanat: bulgarian pyrography, bulgarian wood bottle
- [20] www.etsy.com. Esim. hakusanat: bulgarian bottle
- [21] <http://fi.wikipedia.org/wiki/Pyrografia>
- [22] <http://en.wikipedia.org/wiki/Pyrography>
- [23] <http://en.wikipedia.org/wiki/Pyrography>
- [24] <http://www.icp-forests.org/pdf/NatRepBulgaria2005.pdf>

- [25] Kondakov 1983 s. 53
- [26] Ylinen 1978 s. 76
- [27] Kondakov 1983 s. 51
- [28] Ylinen 1978 s. 77
- [29] Kondakov 1983 s. 51
- [30] Ylinen 1978 s. 76
- [31] Kondakov 1983 s. 51
- [32] Ylinen 1978 s. 78
- [33] Kondakov 1983 s. 51
- [34] Kondakov 1983 s. 52
- [35] Kondakov 1983 s. 52, ks. esim. <http://www.smh.com.au/travel/darling-buds-on-parade-20110429-1dzw1.html>
- [36] Kondakov 1983 s. 52
- [37] Ks. <http://ezinearticles.com/?Traditional-Bulgarian-Souvenirs---A-Piece-of-Unique-History-in-Your-Hands&id=3800535>
- [38] <http://www.shopbulgaria.com/bulgarian-rose-oil-cosmetics-5073/531/bulgarian-rose-perfume-essence-in-traditional-wooden-container.html>
- [39] <http://www.bulgarianroseotto.com/roseoilsouvenirvials.html>
- [40] Richards 1999 s. 55
- [41] Madetoja 1993 s. 10
- [42] Kurttila 1999 s. 89
- [43] Madetoja 1993 s. 12
- [44] Madetoja 1993 s. 10
- [45] Madetoja 1993 s. 12
- [46] Madetoja 1993 s. 4
- [47] Madetoja 1993 s. 4-5
- [48] Kurttila 1999 s. 90
- [49] Madetoja 1993 s. 15
- [50] Madetoja 1993 s. 16

- [51] Madetoja 1993 s. 16-17
- [52] Kurttila 1999 s. 91
- [53] Madetoja 1993 s. 74
- [54] Kurttila 1999 s. 92
- [55] Kurttila 1999 s. 94-95
- [56] Kurttila 1999 s. 95
- [57] Madetoja 1993 s. 91
- [58] Kurttila 1999 s. 96
- [59] Madetoja 1993 s. 74
- [60] Madetoja 1993 s. 75
- [61] Madetoja 1993 s. 75
- [62] Madetoja 1993 s. 82
- [63] Madetoja 1993 s. 93
- [64] Lilius 2000 esipuheessa
- [65] Svinhufvud 2000 s. 43
- [66] Svinhufvud 2000 s. 44
- [67] Madetoja 1993 s. 96
- [68] Madetoja 1993 s. 115
- [69] Madetoja 1993 s. 116
- [70] Madetoja 1993 s. 118
- [71] Madetoja 1993 s. 118
- [72] Madetoja 1993 s. 120